

Wpływ członków Związku Harcerstwa Polskiego na partycypację społeczną

Organizacje pozarządowe stanowią ważny element społeczeństwa obywatelskiego oraz partycypacji społecznej. Działają one we wszystkich sferach życia, a ich członkowie angażują się w różnorakie działania, poczynając od akcji charytatywnych, poprzez pomoc społeczną, ochronę środowiska, edukację, sztukę, kulturę, kończąc na organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży. Zaangażowanie obywateli w działalność trzeciego sektora jest połączeniem indywidualnych potrzeb jednostki oraz podejmowania przez nią działań na rzecz społeczności, w której jednostka ta funkcjonuje. Jedną z najważniejszych organizacji pożytku publicznego w Polsce jest Związek Harcerstwa Polskiego. Jednakże dotychczas nie zostały przeprowadzone badania, które potwierdzałyby wykorzystanie zdobytych przez członków ZHP umiejętności w podejmowaniu przez nich aktywności obywatelskiej. Niniejsza rozprawa doktorska jest próbą wypełnienia tej luki: rozważania, będące jej przedmiotem koncentrują się wokół działalności Związku Harcerstwa Polskiego.

Przedmiotem badań przeprowadzonych w dwóch etapach i omówionych w niniejszej rozprawie doktorskiej jest aktywność społeczna harcerzy, ich zaangażowanie w życie społeczne, a także wykorzystywanie umiejętności zdobytych w ZHP w podejmowaniu aktywności obywatelskiej. W pierwszym etapie zostało przeprowadzone badanie ankietowe. W badaniu wzięli udział członkowie Związku Harcerstwa Polskiego zarejestrowani do Panelu Badawczego Harcerskiego Instytutu Badawczego – panel.zhp.pl. Obliczenia wyniku wykonano w programie QPSMR, wykorzystując kwestionariusz ankiety on-line (Computer Assisted Web Interview – CAWI). W celu zwiększenia prawdopodobieństwa ukończenia ankiety przez osoby ją wypełniające zdecydowano się zastosować wyłącznie system pytań zamkniętych. Pytania oraz kafeterie odpowiedzi zostały wcześniej przetestowane wśród harcerzy, zamieszkujących różne regiony Polski.

Drugi etap obejmował przeprowadzenie dwunastu wywiadów z przedstawicielami Związku Harcerstwa Polskiego, pełniącymi funkcje na wszystkich szczeblach Organizacji. W grupie badawczej znaleźli się eksperci z całej Polski. Byli to: Naczelniczka Związku Harcerstwa Polskiego, Przewodniczący Związku Harcerstwa Polskiego, zastępczyni Naczelnika ds. wychowania, wiceprzewodnicząca ZHP, członkini sztabu kryzysowego ds. COVID-19 i Kierowniczka Wydziału Inspiracji i Poradnictwa przy Głównej Kwaterze ZHP, Komendant Chorągwi Podkarpackiej, Komendant Chorągwi Kieleckiej, Komendantka Hufca ZHP Dąbrowa Górnicza, Komendant Hufca Gdańsk – Śródmieście, Komendant Szczepu,

Komendantka Związku Drużyn, drużynowy drużyny harcerskiej oraz drużynowa gromady zuchowej.

Taki dobór próby pozwolił na uzupełnienie badania o wiedzę osób z każdego szczebla organizacji. Wypowiedziały się zarówno funkcyjni z poziomu centralnego, wojewódzkiego oraz lokalnego. Wszyscy respondenci są liderami harcerskich środowisk, poczynając od podstawowych jednostek organizacyjnych tj. drużyn i gromad do poziomu centralnego z Naczelniczką i Przewodniczącym Związku Harcerstwa Polskiego na czele.

Ponadto dokonano analizy dostępnej literatury przedmiotu oraz materiałów źródłowych, związanych m.in. z przeprowadzonymi badaniami w zakresie partycypacji społecznej oraz aktywności i zaangażowania obywateli.

W rozprawie zostały wykorzystane metody jakościowe i ilościowe, w tym metody badań dokumentów zastanych, analiza treści, obserwacja uczestnicząca, wywiady eksperckie, ankieta on-line (Computer Assisted Web Interview – CAWI).

Ogólnym celem rozprawy jest próba odpowiedzi na pytanie, czy Związek Harcerstwa Polskiego jako organizacja pozarządowa wpływa na aktywność społeczną obywateli.

Problem badawczy postawiony przed przeprowadzeniem badania dotyczył niewielkiego zaangażowania Polaków w działania obywatelskie, które z punktu widzenia zarówno społeczności lokalnych jak i państwa są pożądane ze względu na rozwój kapitału ludzkiego, społecznego i gospodarczego. Główna teza rozprawy doktorskiej zakłada, że Związek Harcerstwa Polskiego jest organizacją, która odgrywa skuteczną rolę w kształtowaniu postaw obywatelskich wśród swoich członków. Przyjęto także dwie hipotezy dodatkowe. Po pierwsze, ZHP umożliwia osobom w nim zrzeszonym rozwój zdolności i kompetencji ważnych dla funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego, po drugie, członkowie ZHP przejawiają ponadprzeciętną postawę obywatelską.

Rozprawa doktorska składa się z trzech zasadniczych rozdziałów, poprzedzonych słowem wstępnym oraz zakończenia, które stanowi podsumowanie badań. Pierwszy rozdział zawiera informacje związane ze stanem społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Został on podzielony na cztery podrozdziały. Pierwszy dotyczy ogólnego wprowadzenia do tematyki, drugi odnosi się do definicji takich pojęć, jak kultura obywatelska, partycypacja publiczna oraz kapitał społeczny. Trzeci podrozdział opisuje polskie społeczeństwo obywatelskie z uwzględnieniem rysu historycznego i stanem po 1989 roku. W rozdziale zawarty został także aktualny stan badań nad społeczeństwem obywatelskim, polskimi organizacjami pozarządowymi i ich rolą, a także ewolucją postaw Polaków wobec partycypacji społecznej, uwzględniającej podział na

wymiar społeczny, zaangażowanie polityczne oraz partycypacje z wykorzystaniem nowych technologii.

W części drugiej, składającej się z wprowadzenia oraz trzech podrozdziałów podkreślono ważną rolę Związku Harcerstwa Polskiego jako organizacji pozarządowej w kształtowaniu postaw obywatelskich. Omówiona została działalność Związku Harcerstwa Polskiego, jego struktura, funkcjonowanie ZHP jako Organizacji pożytku publicznego oraz wykorzystanie metody harcerskiej w procesie kształtowania postaw obywatelskich.

W dalszej części dokonano analizy wpływu Związku Harcerstwa Polskiego na aktywność społeczną harcerzy. W ramach kolejnych podrozdziałów przedstawiano opis metod i technik badawczych, dobór próby badawczej, przebieg prowadzonych badań, raport z badań ankietowych, analizę wywiadów eksperckich, a także porównanie wyników badań.

W zakończeniu rozprawy przedstawiono rezultaty analizy oraz sformułowano wnioski. Przeprowadzone badania potwierdziły postawioną hipotezę badawczą. Wynika z nich, że harcerze i instruktorzy angażują się w różnorakie akcje społeczne prowadzone na rzecz lokalnych społeczności zarówno samodzielnie, jak i ze swoim środowiskiem harcerskim. ZHP kształtuje postawy swoich członków poprzez proponowanie im takich aktywności jak zbiórki, rajdy, obozy. Ponadto większość instruktorów interesuje się zarówno sytuacją w kraju, jak i sytuacją w swojej gminie, na bieżąco czyta prasę oraz zapoznaje się z informacjami społeczno-politycznymi. Pełnoletni członkowie Organizacji biorą także udział w wyborach prezydenckich, parlamentarnych oraz samorządowych. Uznać należy, że członkowie Związku Harcerstwa Polskiego nie tylko interesują się sprawami publicznymi, ale również aktywnie w nich uczestniczą.